

## 3 Att representera



*Att föra någons talan är en förmån.  
Tillsammans får vi en starkare röst.*

Det här avsnittet handlar om dig och ditt engagemang. Om hur personer med erfarenhet av psykisk ohälsa, psykiska funktionsnedsättningar och deras anhöriga kan använda sina erfarenheter för att påverka – som representanter och företrädare för en grupp människor. Detta ställer speciella krav på dem som vill engagera sig. Det kan ibland vara en svår roll.

## Vad innebär det att vara representant?

Samhället är uppbyggt så att vi utser representanter som för vår talan. I första hand är det politiker som vi röstar fram vart fjärde år. Men också många andra som kan föra vår talan i mer specifika frågor. Det gör vi ofta genom att föreningar utser representanter till exempelvis ett brukarråd. Men någon kan också behöva representera kamraterna i den verksamhet man är del av, till exempel en boendestödsverksamhet eller en kommunal träfflokal. Som representant ska man inte främst uttrycka sina egna åsikter utan föra talan för den grupp man är utsedd av.

Visserligen kan man inte veta allting om alla i detalj, men genom att vara del i en grupp och diskutera med de andra i gruppen får man ofta en uppfattning om vad man ska föra fram. Är man medlem i en förening har man hela den organisationen med dess program och ställningstaganden bakom sig. När man utsetts som representant är det några saker man speciellt behöver tänka på:

1. Du talar främst för en grupp och inte för dig själv eller för att föra fram dina egna åsikter.
2. Du har både rätt till stöd från gruppen du representerar och ett ansvar för att själv aktivt förankra olika frågor i gruppen och ta reda på hur de andra ställer sig till dessa.
3. Du ska verka för att fler kan bli representanter. Fler blir starkare än en ensam representant.

## Förankring och stöd från förening eller grupp

Som representant har du rätt att få stöd och uppbackning från dem som du talar för. Det är ofta svårt att veta vad föreningen eller kamraterna tycker i alla frågor. De kanske inte ens verkar intresserade. Som representant är du också en ledare och behöver lära dig något vi kan kalla för demokratiskt ledarskap. Du behöver ofta själv ta initiativ för att engagera dina kamrater och ta reda på hur du ska ställa dig till olika frågor. Som representant har du en maktposition vilket innebär ansvar.

När man kräver inflytande och delaktighet i vård och omsorg, är en naturlig följd och en förväntan att representanten och föreningen eller nätverket själva följer dessa principer. Hur görs olika sammanhang tillgängliga för dem med svåra psykiska funktionsnedsättningar? Har de platser i styrelsen? Är det högt i tak och finns det utrymme att ifrågasätta? Vad finns det för förutfattade meningar om varandra?

En risk kan vara att representanten tycker att det är obekvämt att föra fram krav då det känns bättre att stå på god fot med olika yrkesutövare. Detta är förstås inte något positivt. En sund relation mellan patienter, brukare och anhöriga och företrädare för olika verksamheter eller myndigheter ska rymma förståelse för de olika rollerna och perspektiven samt vad som krävs av den som är representant.

Samverkansprocessen mellan företrädare för patienter, brukare och anhöriga och företrädare för verksamheten (tjänstemän eller politiker) är ett samspel mellan personer med olika intressen att bevaka och med olika uppgifter, ansvar och befogenheter.

Idag finns metoder som gör att fler kan delta aktivt i dialogen. Att vara representant behöver inte innebära att man deltar i ett brukarråd eller på ett möte. Tack vare nytänkande i val av metoder kan alla, även de som som är ovana, delta aktivt och göra sina röster hörda. Att se till att fler röster hörs och att fler metoder för inflytande används är kanske representantens viktigaste uppdrag. Detta kan ni läsa mer om i kapitel 4 och 6.

## Arvode

Utvecklingen av patient-, brukar- och anhöriginflytandet har fått fler att kräva arvode för sina insatser när man bidrar med sin kompetens för att utveckla de offentliga verksamheterna. Hur det fungerar med arvodering ser mycket olika ut.

Vissa uppdrag kräver stor medverkan, inläsning av material och att man förankrar förslag hos dem man representerar. Detta kan ta mycket tid. Arvodet gör det också tydligt att de engagerades insats räknas. Viss vägledning om arvodets storlek kan fås om man ser vad representanterna i politiska organ eller handikappråd har rätt till. Arvodet bör stå i relation till den arbetsinsats som uppgiften kräver.

Men arvodering kan vara komplicerat. En del anser att föreningsstödet ska täcka den här typen av ideella uppdrag. Andra har pekat på risken att representanter blir kvar på sin plats i exempelvis ett brukarråd för att det ger en extra inkomst. Oavsett hur man löser det måste det finnas en överenskommelse om vad som gäller.

## Att delta utan att vara representant

Man kan delta och ha inflytande i flera sammanhang utan att vara representant. Även dessa former av inflytande är viktiga. Många av dem är på stark frammarsch. Det kan till exempel handla om att du som enskild blir anlitad som utbildare i en vidareutbildning för sjuksköterskor eller att du blir engagerad i en brukarrevision – en utvärdering som genomförs av personer med egen erfarenhet av psykiska funktionsnedsättningar eller anhöriga.

I något fall kan du bli anlitad som konsult, eller som coach (hjälpa andra att hjälpa sig själva) åt en annan person. När du blir engagerad i ett sådant sammanhang blir du det som individ och ska ha ersättning för din insats. Informera gärna din föreningsstyrelse eller de lokala patient-, brukar- och anhörigföreningarna att du har det här uppdraget. Kolla med din uppdragsgivare om det finns ett aktivt nätverk.

## Att sätta gränser för sin egen hälsas skull

Ett av de starkaste verktygen en representant har är den personliga berättelsen. Även om man representerar en grupp så kan man använda egna erfarenheter för att ge exempel och tyngd åt det man för fram.

Flera har vittnat om att det hänt att de känt sig tvungna att dela med sig av något personligt. Efteråt har de ångrat sig och mått dåligt av att ha hängt ut sig själva eller en anhörig. Därför är det bra att noga tänka igenom vilka episoder av sjukdomshistorien och vilka exempel på bra och dåligt bemötande man vill dela med sig av. När man talar om situationen för en närstående bör man fått lov av personen ifråga att tala om hennes/hans liv och sjukdom inför andra.

### *Att diskutera & göra*

---

- Hur kan man öva sig på att föra andras talan och inte bara framföra sina egna åsikter?
- Vad är det svåraste med att vara representant?
- Vad kan man göra om andra i föreningen eller verksamheten inte är så intresserade av vad man för fram eller vad som kommer fram på mötena?
- Kan man som representant ha en ”för bra” relation till dem man försöker påverka?
- Vill ni arbeta med Handlingsplanen? Se sidan 56!

